

Πού είναι οι Σαρακατσάνοι;

Μια απρόοπτη γνωριμία με τους Σαρακατσαναίους της Πεντέλης που συνεχίζουν, άορατοι από τα μάτια μας, να ζουν στην προγονική τους γη.

Η ΠΕΝΤΕΛΗ ΚΑΤΑ ΚΑΠΟΙΟ ΤΡΟΠΟ ΕΙΝΑΙ Ο ΤΟΠΟΣ ΜΟΥ. Μπορώ να πω πως εδώ μεγάλωσα. Με τη διαφορά πως εκείνα τα χρόνια, ο κόσμος χρησιμοποιούσε ακόμα την Πεντέλη σαν εξοχή. Σήμερα μόνο η γειτόνισσά μου η απέναντι, συνεχίζει την παλιά συνήθεια, το χειμώνα Αθήνα, το καλοκαίρι Πεντέλη. Από την εποχή λοιπόν που οι γονείς προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να εξασφαλίσουν για τα παιδιά τους "εξοχή στο βουνό", πολλά πράγματα άλλαξαν. Άλλωστε η Πεντέλη ήταν πολύ κοντά στην Αθήνα για να μπορέσει να κρατήσει τον παραθεριστικό χαρακτήρα της και ακόμα για να μπορέσει να μην καταστραφεί.

Χρόνο με το χρόνο όλο και περισσότεροι εύποροι Αθηναίοι άρχισαν να εγκαταλείπουν την υποβαθμισμένη πόλη και να έρχονται στα προάστια για να φτιάξουν τη μόνιμη κατοικία τους. Μεγάλα και όχι ιδιαίτερα καλόγουστα, σπίτια αντικατέστησαν τα παλιά καλοκαιρινά σπιτάκια. Οι καινούριοι κάτοικοι δεν γνώριζαν πια ο ένας τον άλλο, άλλωστε οι περισσότεροι έτρεχαν κάθε μέρα στην Αθήνα για τις δουλειές τους και την Πεντέλη την έβλεπαν μόνο νύχτα! "Ήρθαν τα άγρια να διώξουν τα ήμερα" παραπονιόντουσαν οι παλιοί Πεντελιώτες. Εκείνο που δεν ξέραμε οι περισσότεροι, ήταν πως μερικές δεκαετίες πριν, τα "άγρια" ήμασταν εμείς ή έστω οι γονείς και οι παππούδες μας, που είχαμε "διώξει" κάποιους άλλους. Αλλά ποιους;

Χρειάστηκε να περάσουν δεκαετίες για να ανακαλύψω το πόσο λίγα ήξερα για την "πατρίδα" μου την Πεντέλη: Ήταν πέρυσι την Άνοιξη που έλαβα, όπως και όλοι οι Πεντελιώτες, ένα "Ενημερωτικό Σημείωμα" από την Κοινότητα, που με πληροφορούσε ότι "στις 7 Μαΐου πρόκειται να ανταμώσουν στο Εξωκλήσι των Αγίων Ασωμάτων, τα Σινάφια των Σαρακατσαναίων του Πεντελικού βουνού".

Ώστε υπήρχαν Σαρακατσαναίοι στην Πεντέλη; Αλλά εγώ δεν τους είχα δει ποτέ. Έτσι μ' αυτή την ασυγχώρητη από μέρους μου αμέλεια, ξεκίνησε ετούτη η έρευνα που έμελλε να καταλήξει σε μια πολύ ευχάριστη έκπληξη.

Συνοψίζοντας τα λίγα που ήξερα για την Πεντέλη, μπορώ να πω ότι αυτό που κυριαρχούσε από τα παιδικά μου χρόνια ήταν το Μοναστήρι. Ήξερα ότι σε παλιότερους αιώνες, η Μονή ήταν απόλυτα κυρίαρχη σε όλο το χώρο. "Ό,τι έβλεπε κανείς γύρω του κι όσο φτάνει το μάτι", όλα ήταν κτήματα δικά της, μια εποχή βέβαια που η αξία τους σε χρήμα ήταν πολύ συζητήσιμη. Το άλλο που ήξερα ήταν ότι τον 19ο αιώνα, ολόκληρο το Πεντελικό ήταν ληστοκρατούμενο, όπως άλλωστε και οι

Τη σάνη του Γιάννη Κακαβούλα την αποτελούν 400 ωραιότατα κατσίκια που ανήκουν στις σπάνιες πια ελληνικές φυλές.

περισσότερες ορεινές περιοχές της Ελλάδας. Ανάμεσά τους κι ένας θρυλικός ληστής, ο Νταβέλης που είχε "δική του" σπηλιά για να κρύβεται και να λημεριάζει πάνω στο βουνό. Τι άλλο; Ναι και το πέρασμα εκείνης της εκκεντρικής δούκισσας της Πλακεντίας που σημάδεψε όλη την Πεντέλη με μισοτελειωμένα "ανάκτορα" που σύμφωνα με την παράδοση δεν τα τέλειωνε ποτέ "γιατί τότε θα πέθαινε" αφού έτσι της είχε πει μια τσιγγάνα! Όπως και να χει, σε τελειωμένο ή ατέλειωτο σπίτι, κάποτε συχωρέθηκε και ο τάφος της έμεινε εδώ σαν ένα τουριστικό αξιοθέατο της Πεντέλης.

Οι κάτοικοι όμως; Υπήρχαν κάποιοι άλλοι ή μόνο ληστές και μοναχοί όπως νόμιζα; Λυπάμαι που το λέω αλλά δυστυχώς πολύ αργά έμαθα την αλήθεια ότι δηλαδή το Πεντελικό από πολύ παλιά, το κατοικούσαν τα σαρακατσάνικα σινάφια.

Ήρθαν εδώ την εποχή της Τουρκοκρατίας για να δουλέψουν ως τσοπαναράιοι στα γιδοπρόβατα που είχε κατορθώσει να διατηρήει η Μο-

νή με άδεια του Σουλτάνου. Έτσι σιγά σιγά βρέθηκαν εγκατεστημένοι στην Πεντέλη μαζί με τα δικά τους κοπάδια αργότερα, που τα μετακινούσαν από τα ψηλώματα του Πεντελικού στα χειμαδιά που ήταν στο Γεροτσακούλι (σημερινή Αγία Μαρίνα), όπου έστηναν τα κονάκια τους, τις σαρακατσάνικες καλύβες, Όσο για τα περάσματα, αυτά ήταν ανάλογα με τον καιρό. Αν το βουνό είχε πολλά χιόνια προτιμούσαν να κατέβουν από την ομαλότερη Νταού Πεντέλη κι όχι από τον Άγιο Πέτρο.

Η ζωή τους κυλούσε με δυσκολίες. Η δουλειά σκληρή, τα χρήματα λίγα, μα υπήρχε μια ζεστασιά ανάμεσα στους ανθρώπους. "Όταν ήταν γιορτή γλεντάγαμε όλοι μαζί, όταν υπήρχε πρόβλημα βοηθούσε ο ένας τον άλλον" θα μας πει σε λίγο ένας από τους τελευταίους πιστούς στην παράδοση.

Και τι έγινε αυτή η ωραία ζωή; Φαίνεται ότι κράτησε καλά ως τη 10ετία του 50. Τότε οι Σαρακατσαναίοι, ο ένας μετά τον άλλον άρχισαν να εγκαταλείπουν την παραδοσιακή τους

Οι Άγιοι Ανάργυροι, σε υψόμετρο 800 μέτρων. Πριν από την πυρκαγιά, το εκκλησάκι ήταν κρυμμένο στο δάσος.

απασχόληση με την κτηνοτροφία και, υπακούοντας κι αυτοί στις επιταγές της νέας εποχής, να αναζητούν καινούριες δουλειές. Πρώτη και καλύτερη η δουλειά στα πεντελιώτικα νταμάρια που προσφερόταν με αρκετά καλό μεροκάματο. Κάποιοι άλλοι κατέβηκαν στα χειμαδιά της Αγίας Μαρίας, που ήταν και μέρος παραθαλάσσιο, όπου άνοιξαν ταβέρνες. Δουλειά με προοπτικές, αφού την πόρτα του τόπου τη χτυπούσε κιόλας ο τουρισμός. Αποτέλεσμα βέβαια τα περισσότερα σινάφια να εγκαταλείψουν τη νομαδική ζωή και να εγκατασταθούν μόνιμα στον έναν ή στον άλλον τόπο. Όποιος πάει σήμερα στην Αγία Μαρίνα θα δει εκεί τη μια δίπλα στην άλλη, όλες τις ταβέρνες που άνοιξαν τα σαρακατσαναίικα σινάφια, οι Στεργαίοι, οι Καπραλαίοι, οι Τσιρκαίοι, οι Κλεφτακαίοι, οι Καψαλαίοι...

Κάποιοι λίγοι συνέχισαν τον πατροπαράδοτο τρόπο ζωής, εγκαταστημένοι όμως μόνιμα πια στην Νταού Πεντέλη, που έκανε και για χειμαδιά. Από αυτούς μένουν σήμερα δυο οικογένειες που έχουν ακόμα κοπάδια δουλειά ιδιαίτερα προβληματική τώρα που έχει καεί ολόκληρο το βουνό.

Μια οδυνηρή διαδρομή

ΑΠΟ το 1998 που έγινε η μεγάλη καταστροφή, δεν είχα ανέβει ξανά στο Πεντελικό κι έλεγα δε θα πάω ποτέ. Καλύτερα να το θυμάμαι από τις παιδικές ορειβατικές εκδρομές μας. Σκαρφαλώματα σε μονοπάτια μέσα στο πεύκο που μοσχομύριζε και σ έφταναν ως τη Σπηλιά σχεδόν χωρίς να το καταλάβεις. Να όμως τώρα που ανεβαίνουμε με τζιπ και οδηγό της Κοινότητας, για να εντοπίσουμε τα παλιά λημέρια των Σαρακατσάνων. Βαγιάτι, Άγιοι Ασώματοι, Καλίσσια, Μπίρυζα, Καρυδιά. Βλέπω από μακριά το μαύρο όγκο να με πλησιάζει και θέλω να κλείσω τα μάτια. Ανηφορίζουμε. Εδώ κάποτε ήτανε δάσος. Δέντρα, πουλιά και μικρά ζώα. Τώρα η σιωπή και η ερημιά. Πέτρα και ξεραμένο χορτάρι. Και ο αέρας να λυσομανά, αφού δεν βρίσκει καμιά αντίσταση. Πού και πού τα δεντράκια της αναδάσωσης, αγωνιούν καθώς οι δραματικές αλλαγές στο κλίμα κρατάνε μακριά το χειμωνιάτικο καιρό, τις βροχές και τα χιόνια.

εδώ πεζοπόροι. Διαβάζω στην πόρτα: "Ιδρυτής και ευεργέτης Ικ. Εμ. Μοσχούς, 1937".

Μπαίνουμε ξανά στο αυτοκίνητο. Ο Βαγγέλης επιμένει να πάμε στη Σπηλιά του Νταβέλη. Δίκιο έχει αλλά εγώ γκρινιάζω. Ήμουν 12 χρονών τότε που το έσκασα από το σπίτι και κατόρθωσα να φτάσω ως εδώ σκαρφαλώνοντας, πιστεύοντας πως έκανα κάποιον ηρωισμό. Από τότε τη σπηλιά δεν την ξαναείδα και τώρα με πιάνει ένας φόβος για το τι πρόκειται να αντικρίσω. Τελικά είχα δίκιο γιατί αυτό που βλέπουμε δεν είναι και υπέροχο. Η είσοδος μαυρισμένη από τις διαδοχικές φωτιές. Μπαζώματα, τσιμέντο, εγκατάλειψη. "Λογάριαζαν να την κάνουν αποθήκη πυρομαχικών του στρατού αλλά τελικά το μετάνιωσαν", λέει ο οδηγός μας. Προχωράμε στο βάθος.

Οι σταλακτίτες κομμένοι και οι σταλαγματιές του νερού που τους έθρεφε, δεν υπάρχουν πια. Ξεραίλα κι εδώ όπως παντού. Το μόνο ευχάριστο: Στην είσοδο της σπηλιάς, υπάρχουν πάντα τα δίδυμα εκκλησάκια των Αγίων

ΣΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΝΤΑΒΕΛΗ. Στην είσοδο υπάρχουν τα δίδυμα εκκλησάκια των Αγίων Νικολάου και Σπυρίδωνα.

Ανηφορίζουμε. Το τοπίο άδειο και συμπαγές, μοιάζει περισσότερο με ντουβάρι. Άραγε πόσο να καμαρώνουν οι εμπρηστές για το έργο τους! Έχουμε αφήσει το δρόμο. Το τζιπ σκαμπανεβάζει σε κατοτράχαλα μονοπάτια. Στάση Ιη. Άγιοι Ανάργυροι. Το παμπάλαιο εκκλησάκι που είδε πολλές σαρακατσάνικες γιορτές, χορούς, τραγούδια και φαγοπότι, κά-τω από τα πλατάνια που στη ρίζα τους έτρε-χαν νερά. Τώρα το μόνο που βλέπουμε είναι ένας καμένος κορμός που ακόμα στέκεται όρθιος.

Αφήνουμε τον οδηγό στο αυτοκίνητο και προχωράμε με το Βαγγέλη. Η ξύλινη πόρτα ανοίγει αμέσως μόλις τη σπρώξουμε. Νιώθουμε θαλπωρή ύστερα από τον κρύο αέρα. Βρισκόμαστε γύρω στα 800 μέτρα υψόμετρο. Τα κεράκια στη θέση τους, τα καντήλια σα να έσβησαν πριν από λίγο. Άρα κάποιος θα τα φροντίζει.

Ο Βαγγέλης παλεύει αρκετή ώρα με τα φωτογραφικά, εγώ συνεχίζω την εξερεύνηση. Κολλητά στο εκκλησάκι δυο ορειβατικά καμαράκια με τζάκι και πάγκους κάτω από το ξύλινο ταβάνι, από τον καιρό που έφταναν ως

Νικολάου και Σπυρίδωνα. Ως το 1578 χρησίμευαν για ασκητήριο κάποιων αναχωρητών. Στα ίδια εκκλησάκια σίγουρα θα εκκλησιάστηκαν και τα παλικάρια του Νταβέλη τον προπερασμένο αιώνα. "Αν ζούσε σήμερα ο Νταβέλης θα την είχε άσχημα. Σ ένα φαλακρό βουνό πού να κρυφτείς!"

Αρχίζουμε να κατηφορίζουμε. Το τοπίο είναι απελπιστικά ίδιο και τα παλιά λημέρια των Σαρακατσάνων δύσκολα ξεχωρίζουν. Εδώ χτυπούσαν τα κουδούνια των προβάτων κι έπαιζαν φλογέρες; Εδώ; Αλλά πού;

Περνάμε από το χώρο της φετινής πυρκαγιάς που κατάστρεψε το τελευταίο πράσινο κομμάτι της Πεντέλης. Τώρα κάποιιοι παλεύουν μες στη μουτζούρα, να φτιάξουν κλαδοπλέγματα για να συγκρατήσουν το χώμα στην πλαγιά.

Αρκετά είδαμε, πάμε. Πεντέλη, πολλοί σ έχουσε τραγουδήσει αλλά τώρα δεν θα σε ξανατραγουδήσει κανείς. "Κι όμως το βουνό μπορεί να ζωντανέψει ξανά φτάνει να το αφήσουν στην ησυχία του", λέει παρηγορητικά ο οδηγός.

Και μια ευχάριστη έκπληξη

ΠΑΙΡΝΟΥΜΕ το δρόμο για το Ντράφι κι από κει στη Νταού Πεντέλη. Σκοπός μας να συναντήσουμε το Γιάννη Κακαβούλα, έναν από τους τελευταίους Σαρακατσάνους κτηνοτρόφους της περιοχής. Έχουμε φτάσει στους πρόποδες του Πεντελικού από τη νότια πλευρά. Η φωτιά πέρασε κι από δω αλλά υπάρχει ικανοποιητική φυσική αναγέννηση. Μικρά πευκάκια, πυκνά το ένα δίπλα στο άλλο που αγωνίζονται για το ποια τελικά θα επιβιώσουν, θα γίνουνε μεγάλα πεύκα, θα ξαναφτιάξουν το δάσος. "Αν τα αφήσουν στην ησυχία τους"... Λυκόρεμα. Να που κάποτε είχε και λύκους στην Πεντέλη. Απίστευτο! Αφήνουμε το δρόμο ανηφορίζουμε για λίγο στο χωματόδρομο και να η στάνη! Ο κύριος Γιάννης μας περιμένει. Όλα είναι εντάξει και τα γίδια βρίσκονται στο μαντρί τους έτοιμα για τη φωτογράφιση. Μας συστήνει τη γυναίκα του την κυρία Γιαννούλα και τους δυο Αλβανούς που τον βοηθάνε. Σε λίγο τα λέμε καθισμένοι στο παλιό σπιτάκι δίπλα στη στάνη. Η κυρία Γιαννούλα ρίχνει ξύλα στο τζάκι κι ανάβει φωτιά.

Μιλάμε για τα περασμένα. Τότε που "η ζωή ήταν πιο όμορφη κι ας μην έφταναν τα λεφτά". Παλιές φωτογραφίες, συγκίνηση, αναμνήσεις. Όμως θέλει κάτι να πει και κοιτάζει καχύποπτα το μαγνητόφωνο που είναι ανοικτό. Κάτι που φαίνεται να τον καίει. Τελικά το αποφασίζει: "Έχω μια πίκρα μέσα μου, μια μεγάλη πικρία. Για όλους αυτούς που ήρθαν στον τόπο μας, φτιάξανε τα σπίτια τους εδώ, και τώρα σου φέρονται σα να είσαι σκουπίδι, σα να είσαι ένας τιποτένιος άνθρωπος..."

Οι Σαρακατσαναίοι που, σύμφωνα με την παράδοσή τους, "κατοικούν στον τόπο αυτό από τότε που ο Θεός έφτιαξε τα βουνά και τα ποτάμια, τον ήλιο και το φεγγάρι". Οι Σαρακατσαναίοι που οι μελετητές τους θέλουν να είναι "το αρχαιότερο φύλο της Ευρώπης", "οι πιο κοντινοί στους αρχαίους Έλληνες" ενώ ο χώρος που ζουν από την Παλαιολιθική εποχή, να είναι "η περιοχή που σχηματίστηκε η ελληνική γλώσσα". Μα το σημαντικότερο ίσως, είναι πως έφτιαξαν και ανάπτυξαν έναν δικό τους πολιτισμό αξιοθαύμαστο σ όλες τις λεπτομέρειες, από τα τραγούδια, τους χορούς και την αισθητική των ρούχων ως τη χειρο-

τεχνία και τη δόμηση εκείνων των μοναδικών προσωρινών καταλυμάτων.

Πώς να το πούμε τώρα στο Γιάννη, που έγινε φίλος μας πια, ότι δεν αξίζει να πικραίνεται από τη συμπεριφορά κάποιων που είναι ολότελα φτωχοί αφού δεν διαθέτουν τίποτα μα τίποτα εκτός από χρήμα;

Όμως ο Γιάννης έχει κι άλλα προβλήματα: Τον κυνηγάει, λέει, η Πολιτεία για τα κασιόκια του που κάποια στιγμή μπορεί να ξεφεύγουν και να μπαίνουν στις καμένες περιοχές της Πεντέλης, πράγμα που βέβαια απαγορεύεται από το νόμο αφού οι δασολόγοι θεωρούν τη βροσκή ιδιαίτερα καταστροφική για ένα καμένο τόπο που προσπαθεί να αναγεννηθεί. Εκατομμύρια, έχει χαλάσει σε πρόστιμα και δικηγόρους για δίκες που, όπως μας λέει, σε όλες αθώωθηκε. Ακόμα ο Γιάννης έχει ένα μεγάλο επιχείρημα: "Στην κατοχή είχε καεί ένα μεγά-

μας. Συγχαρητήρια Γιάννη. Μην αμφιβάλεις ποτέ πως ό,τι διάλεξες, ήταν το καλύτερο.

Φεύγουμε σκεφτικοί. Δε μιλάμε. Διασχίζουμε ξανά τα καμένα. Μεσ στη γυμνή γη μένουν μόνο τα πολυτελή σπίτια που κάποτε ήταν τριγυρισμένα από δέντρα.

Μια σκέψη έχει κολλήσει επίμονα στο μυαλό μου: Τι να είναι άραγε αυτοί οι τελευταίοι Σαρακατσάνοι κτηνοτρόφοι της Πεντέλης; Ρομαντικοί; Ουτοπιστές; Ή μήπως "φυλάνε Θερμοπόλες"; Αν είναι το τελευταίο, τότε θα έχουν σίγουρα παρατηρήσει ότι ο Εφιάλης βρίσκεται εδώ από καιρό και οι Μήδοι ανενόχλητοι αλωνίζουν.

Καινούρια ανταμώματα

ΤΕΛΙΚΑ ξέρουμε τόσο λίγα για τους γείτονές μας! Αυτή τη φυλή που αγγίζει το μύθο και τώ-

Ο Γιάννης και η Γιαννούλα ποζάρουν ανάμεσα στα κασιόκια τους, που είναι "κόπος μιας ζωής". Ο Γιάννης φορώντας μια παλιά σαρακατσάνικη κάπα, φτιαγμένη από πυκνό κασιόκισιο μαλλί, μπορούσε να προφυλάξει τον τσοπάνο από όλους τους καιρούς ή ακόμα να χρησιμεύσει και για κουβέρτα μια δύσκολη νύχτα στο βουνό.

λο μέρος της Πεντέλης. Κι όμως το δάσος ξανάγινε, παρόλο που τότε έβοσκαν εδώ 17000 γιδοπρόβατα!". Δεν μπορούμε να αμφισβητήσουμε την άποψη των δασολόγων για την καταστροφικότητα της βόσκησης. Μπορούμε όμως να προσθέσουμε και τη δική μας άποψη, πως όσο καταστροφικά κι αν είναι τα κασιόκια, τίποτα πιο καταστροφικό δεν υπάρχει από το να κατοικούν σ ένα τόπο άνθρωποι που αδιαφορούν για το περιβάλλον, τη φύση, την ιστορία και το μέλλον. Άνθρωποι απαίδευτοι που επιθυμούν να μετατρέψουν το δάσος σε οικόπεδα στα οποία θα χτίσουν τεράστια σπίτια και θα φυτέψουν μανόλιες!

Η κουβεντούλα τελειώνει, πηγαίνουμε στη στάνη για τη φωτογράφιση κι εκεί μας περιμένει μια πολύ μεγάλη και ευχάριστη έκπληξη: Οι 400 ωραίες και φροντισμένες κασιόκες, ανήκουν σε ελληνική φυλή κασιόκιων _ τα πολύτιμα αγροτικά μας ζώα που περιφρονήματα, εξαφανίζονται! Πού τα βρήκε; Μα αυτά ήταν τα παλιά τους κασιόκια. Όσπου να συνέλθουμε από την έκπληξη, μας ορμάνε έξι ελληνικοί ποιμενικοί σκύλοι, που όπως είναι γνωστό, κι αυτοί βρίσκονται στα όρια της εξαφάνισης, θύματα της απαίδευσις και της ξενομανίας

ρα κινδυνεύει να χάσει οτιδήποτε ιδιαίτερο και μοναδικό έχει, θύμα μιας ισοπέδωσης που προτιμά τον "κλώνο" από το αυθεντικό. Αναζητώντας χαμένες μνήμες, θα βρεθούμε καθισμένοι στο γραφείο του Προέδρου της Κοινότητας, Δημήτρη Στεργίου-Καψάλη, που είναι ακόμα ιδρυτής και πρόεδρος του "Συλλόγου Σαρακατσαναίων του Πεντελικού Βουνού". Και η κουβέντα μας αρχίζει κάπως έτσι: "Εμείς εδώ οι Σαρακατσαναίοι που ζούμε σήμερα στην Πεντέλη, θυμάμαι ότι στη 10ετία του 50 διακινούσαμε τα κοπάδια μας, ζούσαμε νομαδικά, είχαμε τα κονάκια μας το καλοκαίρι στην περιοχή που λέγεται Γκορτσέζα και το χειμώνα κατεβαίναμε στα χειμαδιά στο Γεροτσακούλι. Αργότερα όμως οι Σαρακατσαναίοι, ιδιαίτερα της Αττικής, άρχισαν σιγά σιγά να χάνουν την ταυτότητά τους".

Όχι. Πριν φτάσουμε εκεί, πρέπει να δούμε και να καταλάβουμε πώς ήταν η ζωή τότε. Το κοινωνικό σύστημα των Σαρακατσαναίων ήταν βέβαια έντονα πατριαρχικό όπως και σε όλες τις παλιότερες ελληνικές κοινωνίες. Ο πατέρας έπρεπε να είναι ο δυνατός που θα οδηγεί την οικογένεια στο σωστό. "Αλλά εγώ πιστεύω ότι και στα δικά μας τα σινάφια, σε τελευταία

ανάλυση η γυναίκα ήταν πιο δυνατή και μέσω του ανδρός, αυτή κυβερνούσε. Δηλαδή το σύστημα ήταν τελικά μητριαρχικό" θα μας πει ο πρόεδρος.

Και ο χαρακτήρας; "Ο Σαρακατσάνος διακρίνεται για το φιλότιμο, για την οξύτητα, την αρρενωπότητα, την ευθύτητα του, χαρακτηριστικά που σήμερα στην κοινωνία μας δεν ξέρω αν είναι προτερήματα. Δηλαδή η σημερινή κοινωνία ίσως να θεωρεί τη λεβεντιά μειονέκτημα".

Όμως υπάρχει και η γλώσσα. Η ιδιαίτερη σαρακατσάνικη διάλεκτος που σήμερα δεν τη θυμάται ή δεν θέλει να τη θυμάται κανείς. Η αλήθεια όμως είναι πως η γλώσσα των Σαρακατσανών έχει διατηρήσει ένα μεγάλο αριθμό από λέξεις της αρχαίας ελληνικής. Ζώντας με τους αυστηρούς κανόνες της νομαδικής ζωής και τους άγραφους νόμους που σχεδόν απαγόρευαν να μπει ξένος στο σινάφι και να γίνονται γάμοι έξω από αυτό, το αποτέλεσμα ήταν να κρατηθεί η γλώσσα και η ελληνικότητά, με ό,τι μπορεί αυτό να σημαίνει. Αρχαίες λέξεις, όπως "λάρα", ("λαρώνουν τα γίδια"), "αλειξουρος" (λαίμαργος), "αμαλαιά" (αβόσκητο λιβάδι) κλπ, υπάρχουν στον Όμηρο.

Μόνο που όλα τα ωραία τελειώνουν και φτάνει η ώρα της παρακμής.

Τα νέα ελληνικά ήθη άρχισαν να θεωρούν πως ήταν μειονεκτικό για κάποιον να φυλάει γίδια, να φοράει τσαρούχια, να μην είναι αστός – απαιτήσεις στις οποίες τα παιδιά του σχολείου ήταν ιδιαίτερα ευάλωτα. Η διαδικασία της μετατόπισης των σιναφιών από τη νομαδική ζωή με τα αυστηρά ήθη και έθιμα στη σημερινή κοινωνία όπου κάθε τι το ξενόφερτο θεωρείται καλύτερο, προκάλεσε κρίση. Οι Σαρακατσαναίοι δεν είχαν οργανώσει την άμυνά τους και έπαθαν μεγάλη ζημιά και ηθική και υλική. "Στη 10ετία του 60", θα πει ο πρόεδρος, "πούλαγαν πεντελική γη, είχε γύρω στα 10 στρέμματα ο καθένας, για να αγοράσουν διαμέρισμα στην Κυψέλη ή στους Αμπελοκήπους. Κι εμείς που είχαμε μια Πεντέλη καταπράσινη, την παραδώσαμε στους ξενόφερτους που ήρθαν στον τόπο μας, για να γίνει καμένη γη".

Όμως η ίδρυση του συλλόγου δεν είναι μια ελπίδα; Πώς έγινε αυτό;

"Όταν ήμουν στρατιωτικός ακόλουθος στη Σόφια, ήρθα σε επαφή με τα σινάφια των Σαρακατσάνων που βρίσκονται στη Βουλγαρία. Αυτοί κατάγονται από τους νομάδες των Αγράφων που διαικινώντας τα κοπάδια τους για να βρουν βοσκοτόπια, κινήθηκαν στο εσωτερικό της Βουλγαρίας. Αυτή τη στιγμή υπάρ-

χουν στην περιοχή του Στρίχαν 11000 καταγεγραμμένοι Σαρακατσαναίοι Έλληνες. Είδα λοιπόν ότι εκείνοι οι άνθρωποι κρατάνε τα ήθη και τα έθιμα, το χορό με το φλάμπουρο, τις φορεσιές, την ομιλία, πολύ καλύτερα από πολλά σαρακατσάνικα σινάφια στην Ελλάδα. Πιστεύω μάλιστα ότι η πατρίδα μας κάνει ένα μεγάλο λάθος που δεν επιδιώκει να τους κρατήσει τη γλώσσα και την εκπαίδευσή τους πάνω στα ελληνικά και τα σαρακατσάνικα πρότυπα".

Δε λέμε κάτι καινούριο αναφέροντας ότι οι καλύτερες άμυνες αναπτύσσονται όταν σε τριγυρίζουν "εχθροί". Στον τόπο σου όμως που πιστεύεις ότι δεν κινδυνεύεις, τι γίνεται; "Σκέφτηκα ότι δεν θα ήταν σωστό να αφήσουμε να πεθάνει η ιστορία μιας ομάδας ανθρώπων που μια εποχή κράτησαν τη ζωή στο Πεντελικό βουνό. Είπα λοιπόν να κάνω εγώ το μπροστάρη κι έτσι φτιάξαμε το σύλλογο, επειδή πιστεύω πως ένας συλλογικός φορέας είναι η καλύτερη άμυνα. Σήμερα, μόνο λίγους μήνες μετά, υπάρχει μεγάλη ανταπόκριση. Ακόμα και άνθρωποι που δεν είναι Σαρακατσαναίοι, θέλουν να γραφούνε στο σύλλογο! Νέοι άνθρωποι. Παιδιά που ζητάνε να μάθουν τους χορούς".

Να πρόκειται για σημάδι "κόπωσης" των δανεικών αξιών που μας δυναστεύουν τα τελευταία χρόνια; Όπως και να ναι, τα σαρακατσάνικα σινάφια της Πεντέλης, τώρα θα ανταμώνουν κάθε χρόνο στο ξωκλήσι των Αγίων Ασωμάτων. Στο πρώτο αντάμωμα ήρ-θαν πάνω από 1000 άτομα.

Κι εκείνο το πρώτο αντάμωμα δεν υπάρχει κανείς απ' όσους βρέθηκαν εκεί που να μην το θυμάται. Όπως δεν υπάρχει κανείς που να ξέχασε τα λόγια με τα οποία έκλεισε το λόγο του ο πρόεδρος: "Σαρακατσαναίοι, Πεντελιώτες, φίλοι μας, γλεντήστε. Όμως για ένα λεπτό γυρίστε και κοιτάξτε προς το λεκανοπέδιο που απλώνεται στα πόδια μας και σαν βρόγχος σφίγγει το ετοιμοθάνατο βουνό μας. Σταθείτε μπροστά στον αγώνα για τη ζωή του. Γιατί ο θάνατος του βουνού μας θα είναι και ο θάνατος της Αθήνας. Και μην ξεχνάτε ότι η φύση εκδικείται".

Βιβλιογραφία:

Ιστορικό Λεύκωμα Αγ. Μαρίας "Το γεροτσακούλι" "Σαρακατσάνοι, ένας ελληνικός νομαδικός πληθυσμός", Σέρρες 1983

"Σαρακατσάνοι και Άγραφα", Μπελοκομύτης Αγράφων, 1995

Νίκου Νέζη: "Τα βουνά της Αττικής", Αθήνα 1983